

UNS BISBES DE SOLSONA EN L'ÈPOCA FILIPISTA

Des del primer d'agost de 1593 existí oficialment el bisbat de Solsona, però el ple funcionament i normalització no es donà fins el 1623.

En aquest temps tot el poble de Catalunya, amb els nobles i els bisbes s'havien anat fent o conformant amb la política centralista. Per altra banda l'església catalana continuava amb certa autonomia, encara que el rei de les Espanyes fruïa des del temps de Ferran el Catòlic del patronatge sobre moltes provisions eclesiàstiques i el dret de presentació dels bisbes.

Després de la guerra dels Segadors no es perdé l'autonomia tradicional de Catalunya i menys de l'església catalana, però la provisió de bisbes de mentalitat centralista, tant si eren catalans com si no ho eren, anà en augment.

No hem de creure que tots els bisbes catalans fossin millors que els de parla castellana. N'hi hagué un, fra Lluís de Pons i d'Esquerrer, procedent de la nissaga dels senyors de Ponts, que aleshores eren senyors de Montclar i altres pobles de la Noguera, que amb tota la seva ortodòxia episcopal, conservava el tarannà senyorial i la duresa d'un inquisidor. Com a bisbe de Solsona, per raó de la mensa episcopal, era senyor feudal de molts pobles, tenia autoritat judicial, com els altres bisbes. Pledejà amb els seus parents per motius del patrimoni i drets senyorials; ficà a la presó algun capellà, com el rector de Preixana, Josep Barceló, lluità contra els canonges i acabà ficant a la presó el seu vicari general. Va morir enverinat el 4 de gener de 1685; potser no fou intencionadament, sinó per error del farmacèutic, però abans el bisbe rebé el Viàtic i perdonà l'atropellador.

La guerra de successió, en la qual els països de la Corona d'Aragó es posaren a favor de l'arxiduc d'Àustria, en contra de Felip de Borbó, nebot del rei de França, va despertar els sentiments nacionalistes dels catalans; però aquest renaixement de la nació catalana no era perfecte, perquè els Àustries no eren catalans, l'arxiduc no venia per ser rei de Catalunya, sinó d'Espanya, o de les Espanyes; quan els catalans escrivien a l'arxiduc o a l'arxiduquessa, ho feien en castellà. No sé on haguera arribat l'esperit nacionalista dels catalans, si hagués triomfat la causa de l'arxiduc d'Àustria, però fora dels més conscients, la mentalitat de reivindicacions nacionalistes s'havia aigualit força ja en l'època dels Àustries.

Malgrat aquesta decadència, la gent del nostre país era catalana, i ho era més que no ho és ara. Per això, encara que bona part de la noblesa catalana es castellanitzés, els literats passessin per alt la llengua materna i la majoria dels bisbes fossin de procedència castellana, la matèria prima de la nació catalana existia en el poble i en una selecció de persones cultes.

Encara que fos per motius pastorals, l'església tenia en compte el poble, i en la qüestió del llenguatge, fins en l'època borbònica, es posà de part del poble. Pocs anys després del decret de Nova Planta, es reuní el 1727, un concili provincial de la tarraconense, on es trobaren els bisbes de Catalunya, alguns abats i altres acompanyants. No és el cas d'exposar tot el que s'acordà i es determinà com a normatiu dins aquesta província eclesiàstica. El bisbe de Barcelona era Bernat Ximènez de Cascante, natural de Navarra; el de Girona, Pere de Copons, natural de Barcelona; el de Lleida, Francesc Olasso de Hipensa, de Calahorra; l'arquebisbe de Tarragona, Manuel de Samaniego, de Jaca; de Tortosa, Bartomeu Camacho, de Montora; d'Urgell, Simó de Gaià, de Esparza (Navarra), i el de Vic, Ramon de Marimon, natural de Barcelona.

La majoria dels abats, com els de Montserrat i el de Poblet, eren posats d'acord amb el rei Felip V.

El bisbe de Solsona era del Dr. D. Thomàs Broto y Pérez, procedent de Saragossa. Les institucions d'aquest concili, que ara ens interessin, ens les presenta aquest bisbe aragonès amb el decret que ratificava el que s'hi havia disposat:

Nos lo Dr. D. Thomàs Broto y Pérez, per la gràcia de Déu y de la Santa Sede Apostòlica, bisbe de Solsona, del Consell de sa Magestat, etc."

A todas las personas, aixís eclesiàstiques com seculars del present nostre Bisbat, salut en nostre Senyor Jesu-Christ..."

Item, en la dita Constitució segona, mana dit Concili provincial Tarraconense a tots los predicadors, que en lo present Principat de Cathalunya prediquen lo Sagrat Evangeli de Christo, Senyor nostre en llengua vulgar, o Cathalana, ab apercebiment de que fent lo contrari seran primvats del Ofici de predicar".

Thomàs, Bisbe de Solsona

De manament de sa Senyoria Illustrissima

Dr. Joseph Lluch i Azamor, Not. i Secretari (1)

Així parlaven i es comportaven aquells personatges, que en sa major part no eren catalans, i tots eren de la confiança del rei Felip V. Eren uns anys en què sortien sovint decrets reials per a fer canviar els costums municipals, es controlava molt l'elecció dels alcaldes, que ja no es deien batlles, i fins el batlle de la jurisdicció eclesiàstica de Solsona, que sempre havia estat posat pel bisbe, ara ho era pel governador general de Catalunya, el Marquès del Castel Rodrigo; es feien ensorrar els castells i muralles de les ciutats; el castellà i les lleis de Castella eren imposats a Catalunya i els altres països de la Corona d'Aragó.

En l'administració civil s'escrivia en castellà quan els particulars o les autoritats locals es dirigien als funcionaris estatals; en l'altra correspondència i fins en les actes de l'ajuntament, quasi sempre es redactava en català.

Un procedir semblant feia l'administració eclesiàstica, però en un cercle d'activitats més ample, almenys en el nostre bisbat i altres de Catalunya. No cal dir que els bisbes de Solsona eren tots, i ho manifesten, del "Consejo de su Magestad". Malgrat això, seguint l'exemple del bisbe Broto i altres anteriors, altres bisbes del segle XVIII no es defugiren d'acomodar-se a la realitat lingüística del país. Durant la guerra dels francesos, els soldats calaren foc a la catedral i es feren cendra molts documents del capítol catedralici. Amb la documentació que hi quedà a l'arxiu de Solsona i la que hem trobat en les parròquies es pot refer alguna llacuna. Una d'aquestes fonts d'informació fou un volum que vàrem trobar sobres les voltes de l'església parroquial de Bellpuig, amb altres documents, coberts de colomassa. Aquest volum està format pel conjunt dels decrets de visita o de les visites pastorals que havien fet els bisbes de Solsona durant el segle XVIII i primers anys del XIX. Altres notícies es poden llegir en la **Historia de la Ciudad de Solsona y su Iglesia** de Domingo Costa i Bafarull i altres escrits de l'Arxiu Diocesà de Solsona.

Les actes i decrets de visites, que hi ha en aquest volum, comencen el 1701. Hi consten les disposicions generals i conciliars de la tarraconense: que els capellans no vagin vestits com els seglars, que portin sotana, fora que vagis de viatge, que llavors poden portar una sotana més curta; que els homes no es facin trenes a la cabellera(1701); normes sobre els vestits massa escotats de les senyores; sobre els comportament dels promesos, sobre la preparació doctrinal per al matrimoni, sobre les bromes que es feien als nuvis en la nit del casament; que les majorales del Roser no vagin a captar per les cases cantant i ballant amb el pandero; que no es faci contraband de tabac, i aporta l'imprès del decret reial, redactat en castellà (1770).

Referent a la situació de Bellpuig, mana el bisbe que s'adobi la casa de l'hospital del pobres (1741); que les confraries del Roser, de Sant Roc, de Sant Bartomeu, de Sant Isidre, del Sant Crist, del nom de Jesús i l'administració de l'Hospital dels pobles, presentin puntualment al capellà major els comptes de cada any; que els predicadors prediquin en català, i no s'atreveixin a fer-ho en castellà sens llicència del bisbe, quan hi hagi un motiu important (1748). Disposicions semblants trobem en d'altres parròquies. Quasi tot és redactat en català.

Fra Joseph de Mezquia (1746-1772), mercedari, fou paradigmàtic dels bisbes de Catalunya en aquests anys. Era natural de Salvatierra, província d'Araba, que llavors era del bisbat de Calahorra. Fou molt actiu i enèrgic. Vingué a Solsona el 21 de gener de 1747, i l'11 i 12 d'abril ja es celebrava una assemblea sinodal, d'on sortiren les constitucions sinodals, que foren impreses aviat, de les quals se'n conserven molts exemplars als arxius i biblioteques importants i a moltes parròquies. Les constitucions estan redactades en llatí i en gran part procedien de sínodes anteriors; la paraula del bisbe està en uns documents o advertències posades al final, que van dirigits als capellans i als fidels en general; aquestes advertències sobre diversos temes o disposicions de les **Constitutiones Sinodales**, són escrites en català i s'havien d'anar llegint en les misses de les festes.

Es dirigia en castellà a les autoritats estatals; també en castellà redactà el seu testament espiritual; ho feia amb les monges; en els escrits als capellans redactava en llatí, i en català, quan es dirigia als fidels en general.

Els seus decrets o disposicions començaven amb el seu nom revestit dels diversos títols o càrrecs, redactat en castellà o en català, com en aquest decret de la visita pastoral, que va destinat a la parròquia de Terrassola, del Solsonès: "*Nos Don fra Joseph de Mezquia, Ex general de tot lo Real i Militar Orde de N^a Srª de la Mercè, Remdemió de Catius, per la gràcia de Déu y de la Santa Sede Apostòlica Bisbe de Solsona, del Consell de sa Magestat.*

Als Rnts. Rectors i honorable Batlle i Regidors, Prior, Priors i demás persones de las quals era la recta Administració de la Parroquial Iglésia de Sant Pau de Terrasola...(1748).

Es conserven d'aquest bisbe altres cartes pastorals i disposicions, que es troben impreses o manuscrites i amb el català de l'època. Els bisbes anteriors al cap de pocs anys d'ésser a Solsona eren promoguts a d'altres bisbats, fora del bisbe fra Josep Esteban de Noriega, que morí al convent de Bellpuig, tot fent la visita pastoral als pobles de la comarca. El bisbe Mezquia estigué a Solsona vora trenta anys i fou sebollit a la capella de la Mercè, de la catedral, que ell havia fet construir. Des del seu temps hi ha a Solsona les monges de Lestonnac, o la Companyia de Maria, per a dedicar-se a l'ensenyament de les noies. El 1757 per als nens féu venir els Escolapis(2).

El bisbe Rafel Lasala i Locela, agustinià, era natural de Vinaroç (1773-1792). Fou el primer bisbe que apareix amb el títol de Marquès d'Olius, que sembla que fou un distintiu concedit pel rei, més que no pas el de la senyoria d'aquest poble, que sempre havia estat de la mensa abacial o episcopal. Fou un personatge de grans empreses, molt caritatiu i amant de la cultura. En la Història citada es poden llegir més detalls de la seva biografia. En l'Arxiu Diocesà es conserven dos volums de les actes o decrets de visites pastorals.

Una de les seves preocupacions fou la confecció d'un catecisme, i ho portà a cap amb l'ajuda de teòlegs. El 1790 sortí el CATECISME MENOR DE LA DOCTRINA CRISTIANA, i l'any

següent fou editat a la impremta de la Real y Pontificia Universidad de Cervera el CATECISMO MAYOR DE LA DOCTRINA CRISTIANA, destinat a capellans, mestres i persones que volguessin rebre una instrucció més completa. (3)

Cap a finals de centúria, en què ja havien minvat les prevencions del govern contra Catalunya; Carles III autoritzà el comerç directe dels catalans amb Amèrica; els catedràtics de Cervera anaven redescobrint l'antiga història del nostre país, fou quan el rei intervenia més en els afers i publicacions eclesiàstics; els bisbes s'avenien amb aquesta situació i pocs literats escrivien en català. El poble era català i alguns escriptors, com Torras i Amat, el P. Pasqual, els Dou eren conscients de les seves arrels catalanes, però les publicacions s'havien castellanitzat i tothom ho considerava natural. La Llei del Notariat del 1862 donà la darrera martellada a l'estil tradicional català de les escriptures, nogensmenys ja apareixia la Renaixença.

Mn. ANTONI BACH

1.- A D S, nº 247 i 248.

2.- D. Costa i Bafarull, ob. cit.

3.- L'any 1792 en la mateixa impremta es publicava la segona edició del Catecisme menor.